

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Livsstil og høst	3
Skrumsager Hovedgård	4
Farmer i Montana	8
Festdagen	10
Fra medlemmernes kagebøger	11
Nyt fra kredsene	12
Brev fra Norge	14
Overtro og 13-tallet	15
Fruentimmerhaderen	16

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening
 August - September 1995
 Nr. 317 - 53. årgang

Skrumsager Hovedgård ved Sønder Bork ejes af Else Christa Bollerup Nielsen og Bent Nielsen. Fruen er medlem af Dansk Slægtsgaardsforenings hovedbestyrelse. Læs om Skrumsager Hovedgård side 4-7.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Bjerggårdsvangen 9, 2840 Holte,
tlf. 42 80 25 37. Træffes bedst tirsdag og efter kl. 17.
Postgiro nr. 8 08 31 42

Ejendoms konsulent:

Anders Frederiksen, Søndertoften 17, 9500 Hobro,
tlf. 98 51 10 25. Telefax 98 51 16 16

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Gårdejer Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf. 64 85 11 74

Næstformand:

Gårdejer Peder Møller Frifelt,
»Lindegård«, Tyndkærvej 7,
6823 Ansager, tlf. 75 24 30 87
(Formand: Bladudvalget)

Gårdejer Vagn Mathiasen,
»Solgaard«, Toeltvej 4, Langerød,
3480 Fredensborg, tlf. 42 19 38 37
(Formand: Nordsjællandskreds)

(Ovennævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg.)

Gårdejer Poul Ancher Hansen,
»Stensebygaard«, Stensebyvej 23,
3730 Nexø, tlf. 56 48 84 60
(Formand: Bornholms Amt)

Gårdejer Jens Peter Hansen,
»Skovgaard«, Ty-Hastrupvej 10 B, 4690 Haslev,
tlf. 53 68 12 67

Gårdejer Arne Højland,
Bakkedraget 3, 4270 Høng,
tlf. 58 85 28 41
(Formand: Vestsjællands Amt)

Gårdejer Meta Larsen,
Kornagervej 54, 4640 Fakse,
tlf. 56 73 09 20
(Formand: Sjælland-Syd)

Proprietær Jens Peder Skov Jensen,
»Hobygården«, Hobyvej 37,
4983 Dannemare, tlf. 53 94 41 63
(Formand: Lolland-Falster afd.)

Gårdejer Poul Mahler,
»Egbo«, Sandager Kirkevej 30, Sandager,
5610 Assens, tlf. 64 79 10 20

Gårdejer Elise Jensen,
»Højtoftgård«, Gammelby 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Gårdejer H.C. Clausen,
»Holmbogaard«, Langbro 2 A,
Ullerup, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 12 86
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Ernst Plagborg,
Sv. Lindevej 4, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Gårdejer Else Christa Bollerup Nielsen,
Skrunsager Hovedgaard,
Skrunsagervej 1, Sønder Bork,
6893 Hemmet, tlf. 75 28 00 12

Gårdejer Mads Andersen,
Skårupvej 4, Hanning, 6900 Skjern,
tlf. 97 36 20 74
(Formand: Ringkøbing Amt)

Gårdejer Oluf Føns Knudsen,
»Vesterbygaard«, Vesterbyvej 43, Ødsted, 7100 Vejle,
tlf. 75 86 50 29
(Formand: Vejle Amt)

Gårdejer Anders Knudsen Pedersen,
»Kjærsgård«, Skadholsvej 5,
Gjerbøl, 7752 Snedsted,
tlf. 97 93 42 71

Gårdejer Jens Kr. Nielsen,
Toftgård, Vrouvej 15, Vroue,
7800 Skive, tlf. 97 54 70 31
(Formand: Midjysk kreds)

Gårdejer Henry Slemming,
»Ryttergården«, Hammelevvej 23, Hammelev,
8500 Grenå, tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalget og Århus Amt)

Gårdejer A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«, Korsbjergvej 3 b, Grydsted,
9240 Nibe, tlf. 98 35 16 03
(Formand: Udvalget for økonomiske og landbrugsmæssige sager og Himmerlandskreds)

Gårdejer Esben Saksager,
Lindager 6
9760 Vrå, tlf. 98 98 85 68
(Formand: Vendsysselkreds)

Gårdejer Ingrid Houbak,
»Gedemaalsgaard«, Sakstrupvej 32, Bjergby
9800 Hjørring, tlf. 98 97 10 36

Formanden skriver:

Når dette læses, er høsten godt igang, og sikkert mange steder afsluttet, men her ved udgangen af juli måned, er høsten af vinterbyg og græsfrø næsten afsluttet, og det er med meget varierende udbytter.

Vi har nu haft en meget varm højsommer, hvor nedbøren er faldet meget forskelligt i de enkelte landsdele, og det vil givetvis præge høstudbytterne.

Et enkelt kornfirma har spået rekordudbytter, uden at have meget belæg for dette, og det kan vel kun opfattes som et forsøg på at snakke priserne på kornavlens ned.

Det er besynderligt, hvis et landmandsejet foderstof-firma kan have det som målsætning i en tid, hvor det kornproducerende landbrug bestemt ikke har for gode vilkår. Vi har alle et ønske om, at få den bedst mulige pris for vore produkter, så derfor må vi frabede os udefrakommende forsøg på pristryk.

At De Danske landboforeninger skal have ny formand, er vel gået op for alle, og jeg havde forventet en betydelig stærkere valgkamp op til valget af den nye formand. Jeg havde regnet med, at der var kommet en lang række kandidater, der var parate til at tage den verbale valgkamp, for derved at få markeret, hvad det er man er enige om, og ikke mindst hvad man er uenige om.

Det er vel ikke sådan, at en del af de kvalificerede kandidater, af frygt for nederlaget, vælger ikke at stille op, og dermed cementerer den opfattelse, der er i vide kredse om, at det er en noget forstokket organisation, der skal have ny formand.

Når alt dette er sagt, skal der ikke fra min side herske tvivl om, at vi nok skal få en god formand, og Dansk Slægtsgårdsforening skal støtte op, der hvor vi kan. Det er en stor opgave der venter, og den bliver ikke mindre tyngende af, at Kjeldsen har præget toppen af dansk landbrug i mange år, på en sådan måde, at det har skabt stor respekt overalt.

Man må aldrig glemme, at en af de vigtigste opgaver er at tegne et positivt billede af dansk landbrug over for offentligheden, og være parat til at indgå i den dialog, der er en del af hverdagen overalt i Danmark.

I sidste nummer af Slægtsgården fremgik det, at vores redaktør og sekretær indbyder til høstrejse i september måned. Jeg håber vore medlemmer vil tage imod deres tilbud. Der opstod jo et hul i vore rejseaktiviteter, da Jens P. Pedersen døde, og der er mange af vore medlemmer der har givet udtryk for, at det er en af de aktiviteter, der vil blive savnet, så derfor prøver vi nu med nye og delvis uprøvede folk, men hvis vore medlemmer vil bakke op, kan det udvikle sig til noget spændende.

Fortsat god sommer, og ikke mindst god høst.

Carl Martin Christensen

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16 eller
86 48 34 44, lokal 35
(onsdag kl. 11-15), fax 86 48 41 82

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Aage Kirkegaard,
Fløjstrupvej 29, 8900 Randers,
tlf. 86 49 43 03

Else-Margrethe Ransy,
Udbygade 19, 2200 København N,
tlf. 35 37 73 22 kl. 18-21
(fortrinsvis folketællinger)

Redaktion:

Ole G. Nielsen,
Lundforlundvej 8, 4200 Slagelse,
tlf./fax. 53 58 40 16

Nr. 318 udkommer omkring 20. oktober.
Stof til dette nummer skal være hos
redaktøren inden den 20. september.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Korsør Bogtryk ApS
4220 Korsør, tlf. 53 57 79 43
Fax 53 57 36 35

KRONIK:

Livsstil og høst

AF SOGNEPRÆST ULLA KIEL,
KORSØR

For godt 100 år siden begyndte industrialiseringen for alvor i Danmark. Landbrugssamfundet blev til industrisamfundet, og allerede nu er man begyndt at tale om, at vi lever i et informationsfund.

Samfundsændringerne påvirker vores livsstil.

Vi holder høstgudstjeneste i alle landets kirker, selv om kun få procent af befolkningen er beskæftiget ved landbrugsarbejde. Sædvanligvis holdes høstgudstjeneste i september. Det er et levn fra den tid, hvor hovedparten af afgrøderne var korn. På vores egn vil en vigtig afgrøde stadig stå på marken ved septembers udgang, det er sukkerroerne, hvor »kampagnen« begynder, når kornhøsten er afsluttet.

Høstarbejdet er dermed strakt over en længere periode end tidligere. Når det er høstvejr, så arbejdes der på højtryk, uanset om det er hverdag eller søndag. Tidligere var det fælles livsstil på landet, at høstarbejdet lå stille om søndagen. I dag er der kun få landmænd, der ikke høster om søndagen, når vejret tillader det.

Søndagshvile

For 100 år siden etableredes mange andelsmejerier til at forarbejde en stigende mælkemængde.

I 1930 havde mindst 122 af landets 1.413 andelsmejerier en eller anden form for søndagshvile. Deres leverandører holdt mælken hjemme om søndagen, så mejeriets folk ikke blev tvunget til at arbejde om søndagen.

Nogle steder gik man på kompromis: Arbejdet på mejeriet skulle være afsluttet, før gudstjenesten begyndte. På grund af manglende kølefaciliteter hos leverandørerne gik det ud over mælkens kvalitet og dermed indtjeningen.

Indre Missions leder i slutningen af forrige århundrede, Vilhelm Beck, var sognepræst i Ørslev, nord for Slagelse. Som så mange af sine kolleger drev han selv præstegårdsjorden. Overskuddet fra driften udgjorde præstens løn. Da andelsmejeriet i Ørslev blev oprettet 1888, berørte det også ham. Vilhelm Beck så helst en søndagshvileordning, men måtte acceptere et kompromis, der tillod ham og hans meningsfæller at holde mælken hjemme om søndagen.

Mærkesag med konsekvenser

Det var en mærkesag også med økonomiske konsekvenser. Da præsten selv blev berørt, kunne han bevare sin troværdighed. De økonomiske ofre afskrækkede ikke søndagshviletilhængerne. Der var tale om det, vi i dag kalder en livsstil, man ikke ville give afkald på, men godt ville betale for.

Søndagshvile i dag

Det sidste søndagshvilende mejeri forsvandt i 1979. I dag ligger behandlingen af mælk ofte stille i de store,

sammenhængende helligdage. Det skyldes ikke religiøs overbevisning, men derimod hensynet til personalets frihed.

Søndagshvile som livsstil er på retur. Lønmodtageres frihed er begrundet i lovgivningen.

Men man vil stadig kunne høre selvstændige landmænd sige, at om søndagen kører vi ikke i marken.

Denne søndagshvile er frivillig, og derfor kan man godt opleve de samme landmænd køre i marken alligevel på en søndag. Det vil kunne ske efter en periode med dårligt vejr. Man kan komme så langt bagefter med arbejdet, at søndagen må tages i brug.

Det kan de gøre uden at forlade den grundlæggende livsstil. De holder søndagshvile, fordi hviledagen er Guds gave og ikke en sur pligt.

Måske argumenterede man tidligere mest med pligten til at hvile, medens nutidens søndagshvilende landmænd mere taler om søndagshvilen som en gave. Dermed giver de noget vigtigt videre til andre.

Hviledagen såvel som alt andet godt i tilværelsen er Guds gave til os.

Byboere og landmænd kan følges til høstgudstjeneste også i år og takke for det.

Høstrejsen 1995

12-16. september

Turen udgår fra Skamlingsbanken, hvor vi får frokosten.

Opsamling på Sjælland, Fyn og Østjylland efter nærmere behov og aftale.

1.dag slutter på Rudbøl Feriecenter, efter kikk på bl.a. Møgeltønder med Schackenborg,

2.dagen byder på besøg i Frederiksstad, Husum og på Nordstrand. Overnatter i Husum.

3.dag har besøg på Frilandsmuseet i Kiel og se-værdighederne i og omkring Slesvig.

4.dag vil føre os til Glücksborg slot, Sønderborg og rundt på Als.

(De to sidste overnatninger sker på Krusågården).

5.dag fører os til Gråsten Slot, rundt på Sundeved og ad Hærvejen hjemad.

I overensstemmelse med grænsehistoriske traditioner, vil vi nyde frokosten på Folkehjem i Åbenrå.

Turen slutter i Haderslev, hvor vi ser domkirken med mindekapellet for de faldne i de slesvigske krige.

Pris: 3.000 kr. - Ved påstigning vest for Storebælt gives 100 kr. i rabat. (Tillæg for overnatning på enkeltværelse 600 kr.). - I prisen er overnatninger og samtlige måltider (-frokosten 3.dag) og entré.

Specialprogram med mere konkret beskrivelse af turen fås ved henvendelse til Slægtsgårdsforeningens sekretær - tlf. 42 80 25 37 eller redaktøren tlf. 53 58 40 16 / 53 58 41 06.

Tilmelding senest 25. august 1995.

Skrumsager Hovedgård

Skumsager Hovedgård i Sønder Bork ved Hemmet har en lang og interessant historie bag sig. Nu er den ikke længere nogen herregård, men den er en slægtsgård, og en sådan kan man ikke købe for penge.

I Vestjylland blev de feudale bånd tidligt skåret over. Rollefordelingen mellem adel, borger og bønder blev uklar og handelsforbindelserne udviklede sig udenom købstæderne, og der var formentlig flere handelsbønder i Vest- og Midtjylland.

Det er denne forskel mellem Vestdanmark og Østdanmark (Østjylland og Øerne) som på landboreformtiden fik nedlagt så mange midt- og vestjyske herregårde. - En af disse udstykkede herregårde er Skrumsager Hovedgård.

Skrumsager Hovedgård hører til de yngre herregårde. Den er først nævnt som adelig sædegård i 1606, da Niels Lange skriver sig til den. Antagelig er det kun kort før, den er blevet herregård, skriver H.K. Kristensen i bogen om Nørre Horne Herred.

Niels Lange tilhørte slægten Lange med een rød rose i sølvfelt i våbenet. Hans fader var Christen Lange til Bramminge, som var en uægte søn af rigsråd Niels Lange til Riber Kærgård. 1572 var linjen blevet adlet. Niels Lange giftede sig med Joland Jespersdatter Vognsen, enke efter Spend Skram til Voldbjerg. Det vakte imidlertid stor skandale, idet hun kort efter brylluppet kom i barselsseng og fik et barn. Hendes første mands slægtninge tog det så ilde op, at de rejste retssag mod hende, fordi hun havde opført sig usømmeligt i sit enkesæde og derved efter recessen forbrudt sit arvegods og tillige Voldbjerg, som Spend Skram havde givet hende livsbrev på. Arvingerne med Frands Paale til Starup, gift med Dørthe Skram, og Peder Skram til Standbygård i spidsen mente, at hendes ægteskab ej var lovligt, kristeligt og tilbørligt, men gav stor forargelse blandt andre adelsfolk. Fru Jolands fader, Jesper Vognsen til Hestrup i Børglum herred, førte sagen på sin svigersøns vegne, og det lykkedes at få den forligt ved en herredagsdom 1606, hvorefter hun skulle afstå Voldbjerg til arvingerne, dog mod at få udbetalt 3000 dl., som de skyldte hende.

Lange synes at leve endnu i maj 1642, men opgives ellers at være død 1640. Han blev begravet i et kapel i Hjørring kirke, som han havde købt 1635. Han har nok mest opholdt sig på Rønnohsholm. Sønnen Christen fik denne gård, en anden søn Henrik fik Fuglsig, Vennebjerg herred. Datteren Kirsten var blevet gift med kaptajn Lauritz Pogwisch, der 1638 overtog Skrumsager. Brylluppet stod 29. april.

I længere tid var Skrumsager i Pogwischslægtens eje. Denne slægt hørte til det ældste holstenske ridderskab og førte en ulv i skjoldet.

Pogwischerne viste ofte stor hårdhed og brutalitet og

mærkeligt nok tillige godhed mod kirkelige institutioner. Slægten uddøde i Danmark 1881. Lauritz var søn af Hans Pogwisch til Damsbro og hustru Karen Brochenhus, han var officer og med i Kalmarkrigen. Han blev født ca. 1607 og opkaldt efter morfaderen, men omtales 1634 sammen med to brødre som »fattige unge karle udenlands«, faderen var død nogle år før, ret forgældet. Så det har nok passet ham godt at kunne gifte sig til Skrumsager. Iøvrigt var han en dygtig officer og var blevet kaptajn for »adelens soldater«. Efter besættelsen af Jylland i Torstenssonskrigen blev det overdraget ham som major at hverve et regiment fynboer, som han fik kommandoen over.

1661 blev han oberst for det jyske regiment og var det til sin død, der indtraf 1667. Kirsten Lange blev begravet i Varde 29. nov. 1656.

Under Torstenssonskrigen var Chr. Nielsen, der var født på Viumgård, foged på Skrumsager eller »overtjener og rådede for gårdens drift og over loft, kælder og køkken«.

1662 indsender Lauritz Pogwisch jordebøger, hvoraf det ses, at de 12 ejendomme i herredet, som hørte til Skrumsager ved overtagelsen, er vokset til 26. Han oplyser, at »Skrumsager hovedgård såvelsom Store Nyland (købt 1648 af Erik Krag), som er afbrudt og underlagt, er udi søskendeskitte takseret for 33 td. 6 skp.«. Under gården hørte Store Nyland 1 gård, Lille Nyland 11 gårde, Obling 7 gårde, N. Bork 2 gårde, 1 gadehus, Magård, Egersbølle 1 gård, Tarm 1 gård, 1 bol samt gods i Vester, Skast og Hammerum herreder og 3 gårde på Bornholm.

I 1683 hedder det om Skrumsager, at gården havde 2 mil til hedetørv og havde ingen klynegrøft, skovparter, jagt, fiskeri, forstrand, mølleskyld, frugt- eller humlehaver, dens enge led ofte skade af vandflod og marken af ulve, bygningen var forfalden og så godt som ganske øde. 1673 havde Pogwisch kun en dreng, en tjenestkvinde, en hyrredreng og en hvervet rytter hos sig i huset. 1678 havde han dog to tjenestdrengene (karle) og to piger. Der er 8 ildsteder, besætningen er 1 hest, 1 hoppe, 4 køer, 1 kvie, 4 ungnød, 2 kalve, 16 får og 4 svin. Det vidner heller ikke om større rigdom. Dog havde gården 112 tdr. land agerjord.

Han døde før 12 okt. 1687, for denne dato tilbød enken på samtlige medarvingers vegne Niels Pogwisch, at det længst fraliggende gods, der var udlagt som to søskendelodder, måtte blive i fællig, om han ønskede det. Der blev ikke truffet nogen ordning straks, for 27. okt. 1688 udstedes et kgl. brev til Oluf Krabbe til Bjerre og Anders Nielsen på Søvig om at være kommissær ved skiftet efter ham efter enkens begæring.

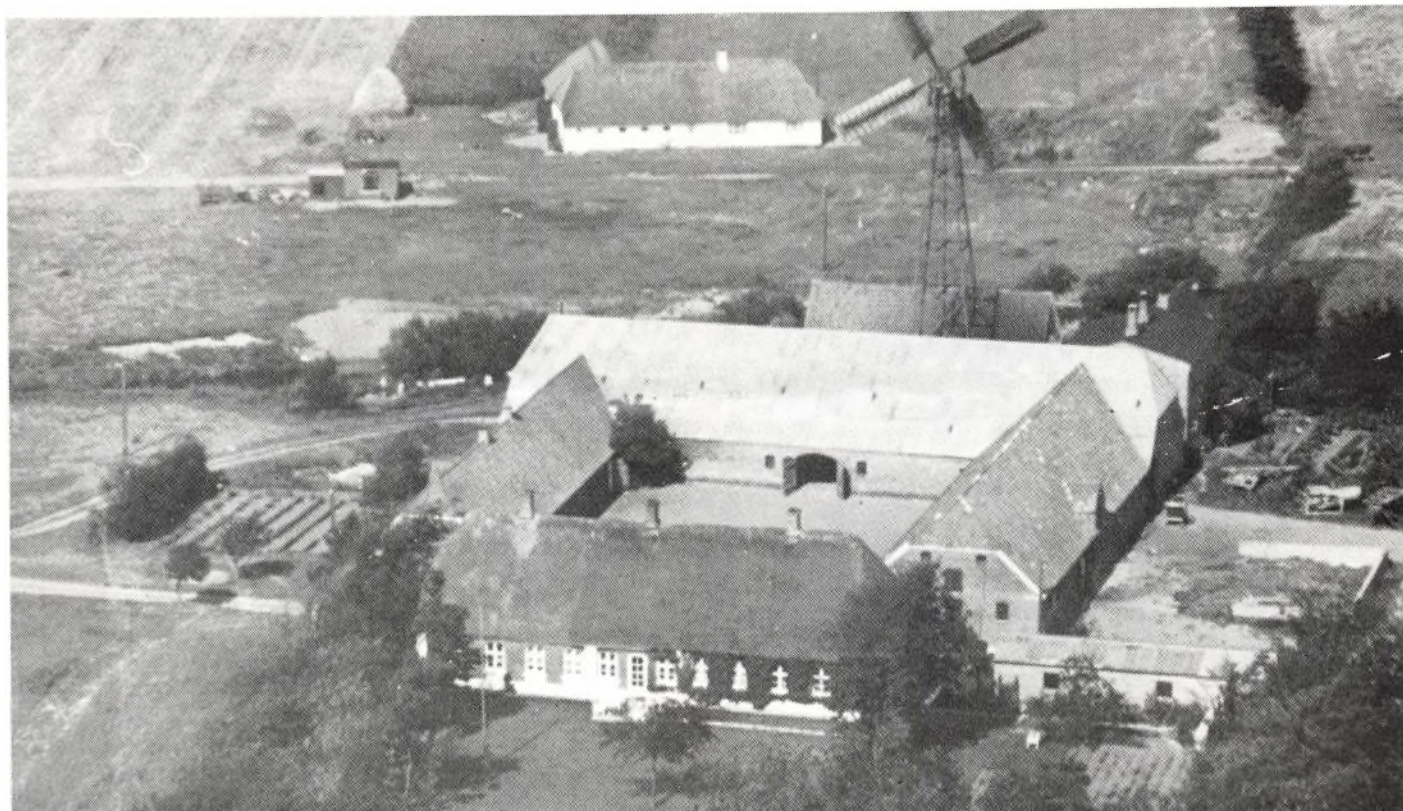
Niels Pogwisch fik 18. jan. 1696 tilladelse til at sælge, hvad der var tilfaldet hans henrettede søster Julies børn i Fuglsig. Han sælger halvdelen af gården, den anden del har vel været hjemfalden til kronen. Da hans svigerinde giftede sig, har han nok skullet skaffe penge for at udbetale hendes arvepart. Han fik da 1697 bevilling til

LANGE.

POGWISCH.

Skrumsager Hovedgård. Bemærk de gamle udlænger og ingen fiskedamme. Foto 1950.

at gøre testamente, som han selv ville, og havde fri rådighed over sit gods, hvis han ingen livsarvinger efterlod. Han testamenterede da Skrumsager med 100 tdr. hartk. til overførster Mads Kristensen og søn mag. Sv. Sparre, senere præst i Torsager, det var som betaling for, hvad de havde forstrakt ham med. Da overførsteren var død, opsagde Sparre Pogwischs gæld 884 rdl. 1 mk., og hvis han ikke straks ville overlade Skrumsager, forlangte han anden forsikring. I sin nød skrev Pogwisch 1707 til kongen: »I henseende til min lange tjeneste, som jeg for min konge og fædreland fra min ungdom af har anvendt udi krigen«, søgte han om at få testamentet kasseret, da magisteren viste sig utaknemlig, og testamentet var gjort »så godt som uden eftertanke, formedelst min høje alderdom«.

Ved testamentets oprettelse var han næppe over 50 år! - Kongen bød da Sparre at lade sagen falde, men denne påstod, at de 884 rdl. var et lån fra en senere tid end testamentet. K. Ludvig Plessen beskikkedes da til at undersøge sagen og tage summen i forvaring, som Pogwisch havde skaffet til veje.

Redningsmanden, der kom med pengene, er hans slægtning oberst Christian Georg v. Mesting til Rønnohsholm, men til gengæld fik han skøde på Skrumsager med en del gods 22. oktober 1707. Året efter køber han 1/8 af Skrumsager af Jac. Knudsen, da boende i Tarm Bisgård, som denne havde købt 1708. Pogwisch må ikke have formået at indløse det. Forøvrigt levede han videre på Skrumsager og satte 1714 to stolestader i kirken med sine fædrene og mødrene våben, men samme år døde han.

V. Mesting var søn af kaptajn i Norge Nicolaj A. v. Mesting og hustru Juliane Cathrine Lange, der var en datter af Chr. Lange. Rønnohsholm, der atter var en søn af Niels Lange, Skrumsager, så det var slægtens gamle eje, han nu kom i besiddelse af. Han er født 1668, blev tyve år gammel premierløjtnant, sendtes 1692 til Ungarn i kejserlig sold og blev der kaptajn; efter hjemkomsten blev han i 1700 oberstløjtnant ved et nyt dragon-

regiment og fulgte med dette til Sachsen og siden til Italien, hvor de danske hjælpetroppers chef Chr. Gyldenløve benyttede ham som forhandler med regeringen i Wien og kalder ham »en af de bedste officerer ved samtlige tropper«. 1704 blev han hjemkaldt og blev 1711 generalmajor; han udmærkede sig ved belejringen af Stralsund og især i slaget ved Gadebusch. Senere ledede han underhandlingerne om den svenske hærs overgivelse ved Oldenswort 1713. Også krigen i Norge 1716-17 deltog han i. Han var gift med Cathrine Marie Juel. Han døde 1720. Det er klart, at denne travl optagne officer ikke har haft tid til at beskæftige sig ret meget med Skrumsager. Her har Niels Pogwisch vel nærmest gået som en slags godsejer og ført tilsyn med godset. Året efter Pogwischs død sælger Mesting da også Skrumsager, 28³/₄ tdr. hartk., med kun 102⁵/₈ td. hartk. bøndergods.

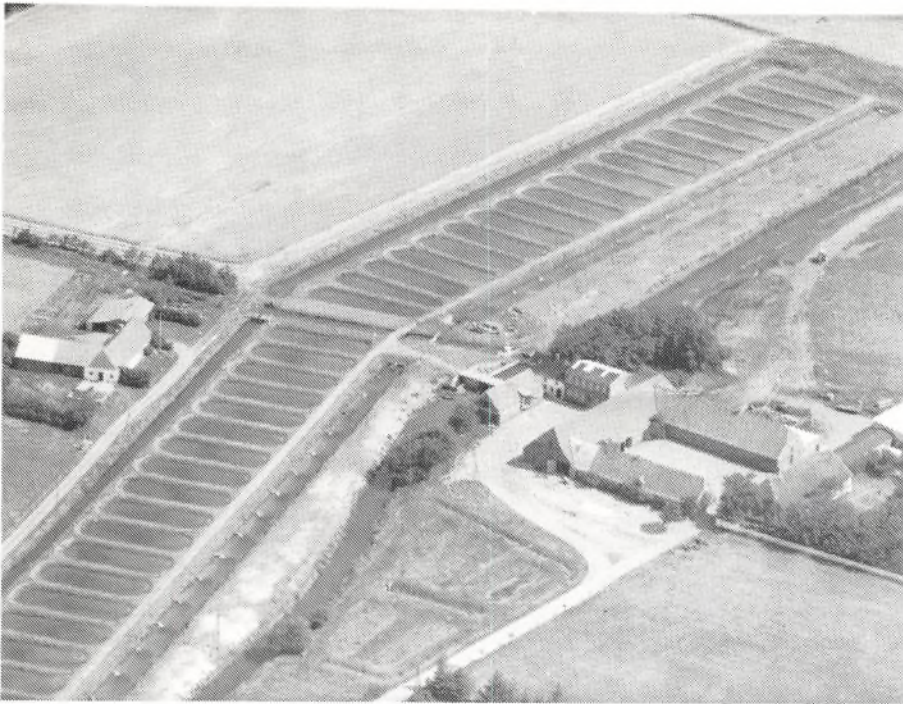
Den nye ejer var daværende kancellissekretær Christian Hansen Teilman, der kom til at betyde meget for både sogn og den hele egn. Han var søn af en købmand i Ribe. Skolegangen afsluttedes med studenteresamen, men studierne blev aldrig fuldført. Teilman blev huslærer hos landdommer Tøger Reenberg, for den yngste søn, men han fik også gjort lidt for datteren Christine Marie Reenberg, så de blev gift 7. oktober 1714. Nogle måneder efter købtes Skrumsager.

I lange tider havde Skrumsager ikke været komplet, d.v.s. der havde hørt mindre end 200 tdr. hartkorn bøndergods under den, hvoraf godsejeren skulle garantere skatterne, mod at hovedgården så blev skattefri.

I 1719 solgte regeringen Det vestjyske Ryttergods, Teilman købte så meget bøndergods, at hans gods blev fordoblet.

I 1724 købte han endnu to gårde af kronen, og i 1748 erhvervede han Lydum kirke.

1724 blev Teilman udnævnt til amtsmand over Lundesnæs og Bøvling amter. Efter traditionen skal en særdeles omstændighed have hjulpet ham dertil. Han havde en strand i forpagtning af kongen. Netop en time før

Skrumsager Hovedgård og Skrumsager Dambrug.

forpagtningen udløben, strandede et engelsk skib, som havde været udredet af en meget fornem mand i England, jeg har hørt en prins. Skipperen fandt sig misfor nøjet og gjorde grove beskyldninger imod ham. Den engelske minister i København tog skipperens parti, det kom til proces, men da ministeren blev ret oplyst om sagens beskaffenhed, så han, at skipperen havde løjet, og at sagen ville få et vanærende udfald for rederen. Derfor var det ham så magtpåliggende at få processen hævet, at han privat bad kongen at hjælpe dertil. Frederik IV skal da havde skrevet til Teilman og lovet ham amtsmandskabet, når han vilde frafalde sagen, og den engelske minister skrev ham selv til og lovede en af hans sønner en søofficers plads i England«. Således fortæller Teilmans sønnesøn om bedstefaderen: Det er dog nok et spørgsmål, om alle detaljer passer, men det er rigtigt, at der den 6. juni 1721 strandede et engelsk skib »Speedwel« ved Oksby. A.F. Opitz til Lydumgård, der vist skulle overtage forpagtningen, havde fået skibet til ankers, da Teilman ankom og kom i heftig disput med Opitz. De blev dog enige, men kort efter drev en storm skibet op på stranden. Der blev nu proces med kaptajnen. Da kongen ikke ville, at fremmede skulle forurettes, befalede Opitz og Teilman at betale skipperen 2000 rdl. i skadeserstatning. At dette har været medvirkende til udnævnelsen, er måske ikke utænkeligt, men det afgørende har vel været, at man har kendt Teilman som en dygtig kancellisekretær, 1729 blev han justitsråd og 1746 etatsråd.

Formentlig har han opført en ny hovedbygning på Skrumsager. 1768 siges den at være af bindingsværk og i en »mådelig« tilstand, da ejeren ikke boede der.

Skrumsager å blev lagt hen til gården, idet han skulle have ladet en afdeling soldater udgrave ålejet. Endnu i forrige århundrede fandtes der en udtørret fiskedam ved gården, men dambruget er sikkert indrettet af en af de tidligere ejere.

Teilman var meget virksom som amtsmand, men nærmest streng. Hans første hustru døde 4. decb. 1734 og begravet i S. Bork kirke.

Da sker der i 1741 det, at den største godsejer langt og nær, Stefan Nielsen Ehrenfeld på Endrupholm, pludselig døde og efterlod sig en lille, svageligt udseende og

barnløs enke, som Ehrenfeld nærmest havde giftet sig med for at få fat i hendes mange penge. Nu sad hun tilbage med alle hans herregårde: Endrupholm, Lunderup, Nørholm og Agerkrog. Enken Maren, kaldet Marie, født Schultz, var datter af forpagteren på Lundenæs K.U. Schultz. Nu oplevede hun for anden gang at blive »appendiks til en medgift«, idet amtmænd Teilman friede og holdt bryllup med hende 1742, så hende enkesæde blev ikke af lang varighed. Teilmans fornemme bryllupsdragt fra den lejlighed kan ses på Varde museum. Det er en lang frakke, der omtrent når til knæene og derunder en lang vest, snævre knæbukser, der når lige under knæet og paryk og hat.

Det var et fornuftægteskab. Ved det kom Teilman i besiddelse af resultaterne af Ehrenfeldts, dennes faders og morfaders samlerflid. Det viste sig tydeligt et par år efter, da ægteparret oprettede testamente. Det bestemtes,

at den længstlevende skulle arve den afdøde. Om fru en endog levede længst, skulle Teilmans børn dog arve hende. Hun døde 1746 og blev begravet hos Ehrenfeld i Nykirke. Teilman døde på Skrumsager den 2. jan. 1749 og blev begravet hos sin første hustru i S. Bork kirke, hvor hans gravminde, et kalkstensepitaf endnu findes.

De tre sønner delte nu godset imellem sig ved at trække lod. Thøger fik da Endrupholm, Andreas Charles Nørholm, Lunderup og Agerkrog og den yngste Morten Teilman fik Skrumsager. Også han blev justitsråd og tillige ejer af Ristrup. 1751 blev de tre brødre adlet. Morten Teilman blev 1756 gift med Mette v. Gersdorff, født 1735 og datter af Chrff. Fr. v. Gersdorff, Riber Kærgård, og Margrethe v. Rosenørn.

Teilman skænkede en lysekroner til kirken og 400 rdl. til fattige på bøndergodset i S. Bork og N. Nebel. 1755 satte han bøndergodset til auktion. I N. Nebel sogn, hvor han ejede 37 ejendomme, købte bønderne mærkeligt nok ikke sig selv med undtagelse af kromanden, der købte sin ejendom. Desuden købtes to ejendomme i Sædding af naboer. Der var nogle få gårde, som ikke blev solgt, bl.a. en gård i Nebel; en gård i Bolkær købte Teilman selv. Susanne Brahe købte Magård og 2 gårde i N. Bork for 1433 rd. Selve hovedgården med tiender og tilbageværende bøndergods skødde han 1756 til Chr. Hansen til Lønborggård for 1200 rd.

Teilman døde 10. maj 1781. Fru Mette døde allerede 18. juni 1757 efter et års ægteskab. Ifølge overleveringen blev hun kvalt ved at spise æbleskiver.

Chr. Hansen kompletterede omgående godset ved at lægge noget af sit Lønborggods derunder.

Det var kun af hensyn til skatten, han gjorde godset komplet, for han drev selv gården ved hjælp af tjenestefolk og 4 bønder, engene lejedes ud for 80-100 rd. årligt og der såedes ca. 30 td. rug, 10 td. byg, 12-14 td. havre og 5-6 td. boghvede. Der staldedes 40-50 stude, 6-8 køer og lige så mange heste.

Chr. Hansen gjorde Lønborggård og Skrumsager til et stamhus for sønner af sin broder Hans Hansen. Selv døde han 9. decb. 1760.

Niels Hansen, som nu overtog stamhuset, havde en datter, Christence, der 1787 blev gift med kaptajn Niels v. Jermin til Engelsholm. Han overtog da stamhuset.

Skrumsager havde dengang en avlskarl, 1 husholder og 9 tjenestefolk. Desuden boede birkedommer Didrik Meiner og hustru på gården.

1805 fik Jermin kgl. bevilling til at forandre stamhuset og bl.a. afhænde 366 td. hartkorn. 1807 skødede han Skrumsager på 29 td. hartk., 55 td. hart. til bøndergods og 26 td. hartk. kirketiender for 40.500 rdl. til »herregårdsslagteren«, byfoged Søren Borck i Ringkøbing og forvalter Henning G. Lassen på Lønborggård, senere ejer af Åbjerg. Samme år fik de bevilling til at udstykke gården i 133 parceller. De solgte kirken, bøndergodset og en del parceller. Dermed var Skrumsager ikke længere en herregård.

Hovedparcellen købtes 1811 af Jørgen Nielsen fra Adsbøl, der i forvejen havde købt Strellev kirke med gods. Hans slægt stammede fra Tarm, hvor hans bedstefar Niels Jørgensen havde kro og drev handel med kolonialvarer. Faderen Niels Nielsen havde søgt at få en handelsforbindelse i gang med Amsterdam. 1839 afstod Jørgen Nielsen gården til sønnen Niels Hansen Jørgensen. Det var endnu dengang dårlige tider. Og det ville have hjulpet på økonomien, om den unge gårdejer havde indladt sig i et ægteskab med pastor Fogtmanns kønne, kloge og vei havende datter, hvilket ægteskab var stillet ham i udsigt. Men selv om han nærrede stor ærbødighed for hende og præstens, valgte han en anden.

Skrumsagers store arkiv ødelagde Jørgensen med så stor grundighed, at der ikke var en stump papir tilbage, som var over en menneskealder gammel.

Jørgensens søn var J.N.H. Skrumsager, der blev Sønderjydernes førstemand

Omkring 1850 var N.H. Jørgensen i Tarm mølle og fik sig et slag kort bl.a. med Hans Sejrup, Viungård. Sejrup sagde: »Den her gang vil jeg alligevel ikke gøre dig bét, for jeg har en datter, og du kun den ene søn, så der kunne jo godt komme et svogerskab ud af det.« I kortspil gælder svogerskab ikke«, bemærkede Niels Lauritz Burch fra Holmegård, »for ellers har også jeg døtre, selv om den mindste ligger i vuggen«. - Som svar opfordrede Jørgensen Hans Sejrup til at gøre ham bét, men han tilføjede: »Svogerskab bliver der ikke noget af, og jeg tager mod svogerskabet fra Holmegård, hvis de unge selv kan komme til rette derom! «Til stor morskab for selskabet blev Hans Sejrup bét. Den lille pige fra vuggen, Laura Buch, blev Skrumsagers anden hustru. »Det blev under de grå hår mit livs største lykke«, skrev han.

N.H. Jørgensen, der døde 1872, solgte gården 1852 til Jens Jakobsen fra Rærup, en meget virksom mand, der havde fået Landhusholdningsselskabets solvbæger for landboflid; han havde den kun kort, idet han 1855 overlod den til sin svigersøn Jacobus Riis, som var fra Seemgård ved Ribe. Han var dygtig og påpasselig og solgte 1872 Skrumsager, 6½ td. hartk., for 25.400 rdl. til Theodor Fabricius fra Bramminge, hvorefter Riis købte Lysumgård. Fabricius var født 1850 og søn af Terman Øllgaard Fabricius. Han solgte 1878 til Øllgaard for 80.000 kr. Senere ejede J.H.N. Brorson gården. 1896 købtes den for 43.500 kr. af Jakob Jensen og Thue Hansen.

Stuehuset blev opført i 1873 af gårdens daværende ejer Theodor Fabricius. Han gjorde så meget ud af byggeriet, at han måtte sælge gården i 1878.

Med Jakob Jensen begyndte Skrumsager en ny epoke. Han stammede fra Holmsland og efter kort tid, blev han eneejer. Han var gift med Else Sørensen, datter af gårdmand, lærer og kromand i Lundtang, Søren Christian Carstensen.

I 1921 gik Skrumsager til datteren og svigersønnen Gunder og Claus Sommer. De havde ingen børn og hendes broder Christian Jensen købte Skrumsager.

Den nye ejer havde haft dambrug på sin gård ved Nørre Snede, og han anlagde fem damme på Skrumsager.

I 1969 overtog datteren og svigersønnen Else Christa Bollerup Nielsen og Bent Nielsen gården.

De har udvidet dambruget til 46 damme, hvor der går regnbueørreder i alle størrelser.

Til gården hører 64 ha og til Skrumsager Dambrug hører 3 ha.

Landbruget omfatter 59 ha agerjord, der dyrkes med byg, hvede, rug, raps og ærter. Der produceres årligt 4.000 slagterisvin (SPF).

Gårdens smukke stuehus blev bygget i 1873, avlslængerne nedbrændte i 1992 og nye landbrugsbygninger blev opført.

Foruden stuehuset er det gamle farveri bevaret.

Al uldgarnet, som produceres på egnen skulle behandles. Det kom i stampemøllen og i farveriet. En vandmølle trak stampeværket, indtil 1925, da man opførte en ny vandmølle, som udnyttede energien med en turbine, der drev et elværk. Dette elværk var i brug indtil 1957.

En overgang var stampemøllen og farveriet solgt fra, men med nedlæggelsen af vandmøllen i 1957, købte Christian Jensen disse bygninger og jorden tilbage.

Else Christa og Bent Nielsen har 3 børn. Tvillingesønner, hvor den ene er landmand og den anden revisor. Datteren Benedicte er sygeplejerske.

Landmanden, Jens Christian Skrumsager Nielsen har overtaget driften af landbruget, mens faderen tager sig af dambruget. Man er nået dertil, at generationsskiftet er under overvejelse.

Else Christa Bollerup Nielsen er medlem af Dansk Slægtsforenings hovedbestyrelse.

Jens Vedel Jensen, Odense

Modtog rejselegat på kr. 10.000 fra Jens og Anna Jensens fond, og kvitterer med at fortælle om sine oplevelser i Montana, USA.

Farmer i Montana

Først vil jeg sige mange tak for legatet, det varmede godt.

Min rejse begyndte med, at jeg kontaktede en person i Sønderjylland, der havde kontakt til nogle farmere i Montana. Han sendte os til Danmark-Amerika fondet, som skulle være godt at rejse igennem.

Til en orientering skal man selv ordne alt papirarbejdet, og man skal til København for at vise, at man kan så meget engelsk, at man kan klare sig selv, når man er kommet derover. Vi var en gruppe på 12 som rejste ad 2 gange. De første 5 rejste den 15. marts, fordi de skulle på kvægfarme, hvor de skulle være med til at overvåge køerne, når de kælvede. Vi andre 7 skulle rejse den 1. april, og det var fordi vi skulle være på hvedefarme uden dyr. Vi skulle bare være der til at så jorden til. Vi fløj fra København til Chicago, og derfra tog vi toget resten af

vejen til Williston, som ligger i North-Dakota lige ved grænsen til Montana.

Turen i tog varede 24 timer, så der fik vi en god anledning til at lære hinanden at kende. Vi var godt trætte og meget spændte, da vi stod af toget og skulle møde vores familier. Jeg havde fået at vide, af farmen jeg skulle til lå 45 km fra byen, men det var alligevel en overraskelse, da vi kom der, og jeg fandt ud af, at den by, der var 45 km til, bare var en lille by. Til alt held var det en meget flink familie, jeg kom over til, så jeg vænnede mig nemt til at være langt ude på prærien. Farmen var på ca. 3000 ha, og en del lå brak på grund af, at de 200 mm, de får hvert år, ikke er nok til at dyrke det hele.

Hans maskinpark bestod af 2 knækstyrede traktorer på henholdsvis 300 og 235 hk. Den store kunne trække en 12 m såmaskine, hvor den anden måtte nøjes med en på 10 m. Til at harve brakmarker havde vi en harve på 20 m og en på 12 m, men vi kørte for det meste kun med en harve. Han sprøjtede for ukrudt 1 gang, det var alt. Det blev foretaget med en 26 m sprøjte, som sad bag på en stor pick-up. Det må siges at være en speciel måde at sprøjte på.

Da vi nåede hen midt sommeren, startede vi skår-læggeren for at slå hø, og det blev presset få dage senere med en rundballepresser. Det besynderlige var, at høet helst skulle presses om morgenen eller aftenen. Ellers var det så tørt, at det kunne være meget svært at presse til rundballe.

Så nåede vi høst, hvor vi skulle have gang i de 2 mejetærskere, som havde kørt 1 sæson. Hver mejetærsker havde et skærbord på 30 fod, som svarer til 10 m. I første omgang syntes jeg det var en kolossal maskine at holde styr på, men efter nogle timer bag rattet vænnede jeg mig til det enorme skærbord, og så gik det bare der ud af. Jeg kørte også korn fra indimellem, og det foregik selvfølgelig med lastbil, mindre kan jo ikke gøre det!

Efter høsten blev alle brakmarker harvet over med en 20 m brede harve. Det var en sæson på en farm, så er der kun tilbage at køre kornet til mølle, men der skal jo også være noget at lave om vinteren.

I begyndelsen af oktober kom mine forældre for at

Swanks Farm set fra vest.

Swanks Farm,
hvor Jens Vedel
Jensen arbejdede
sommere 1994.

køre rundt i USA sammen med mig. Vi startede med at køre sydpå ned til USA's ældste Nationalpark, som var en park med vandfald, gejsere og en utrolig flot dyreoplevelse. Turen gik videre til et flot område ved Grand Canyon, der efter så vi Hoover Dam som laver elektricitet til Las Vegas, som bare bruger løs af den billige energi. Der er bare lys over det hele.

Så tog vi endnu en dag i ørkenen, hvor vi senere nåede ud til kysten. Det var lige, hvad vi trængte til efter 3 dage i ørkenen. Vi tog til San Diego, hvor vi så Sea World, som er et kæmpe paradys for hvaler og søløver og andre havdyr, der er med i shows til alle turisternes store begejstring. Dagen efter var vi på besøg i en dyrepark som er verdenskendt for sin succes med forædling af vilde dyr, ja de har faktisk de bedste resultater i hele verden. Så gik turen nordpå langs kysten, som går ud og ind op og ned, da der ligger bjerge hele vejen. Næste stop var Hollywood - meget interessant sted, hvor vi så nogle shows.

Så kørte vi til Solvang, som skulle være en danskerby

i USA. Men vi fandt hurtigt ud af, at der ikke var meget dansk over byen. Det eneste vi kunne sige lignede Danmark, var byggestilen og bagerbrødet. Min far blev meget skuffet, da han snakkede dansk til damen i informationen og hun ikke forstod noget af det. Han konkluderede, at der ikke var meget dansk over Solvang, og med de ord kørte vi. Næste stop var San Francisco, hvor vi så Alcatraz, det berømte fængsel som skulle være flugtsikkert, da det ligger på en lille ø.

Mark, som jeg arbejdede for i Montana, havde familie i Californien, og den besøgte vi. De havde en farm, hvor de dyrkede svesker, kiwi og valnødder. De var meget flinke til at vise os rundt i området, så vi kunne se hvordan de høstede og pakkede frugten. Det var meget interessant at se. Vi fløj alle 3 hjem fra San Francisco, men jeg mellemlandede i Chicago og besøgte en af Mark's kusiner. Jeg landede i Kastrup den 28. oktober, hvor jeg fik en dejlig velkomst af min kæreste.

Hilsen - Jens Vedel Jensen

Velkommen til nye medlemmer:

Proprietær
Henrik Rømer,
»Blykobbegaard«, Muleby,
Pluggedgårdsvej 30,
3700 Rønne

Egon Sørensen,
Kertinge Bygade 18,
5300 Kerteminde

Gårdejere
Ingrid og
Jens Poul Juul-Olsen,
»Lille Taastrupgaard«,
Tåstrup, Tåstrupvej 32,
4700 Næstved

Jørgen Peder Nielsen,
Volderslevvej 100,
5260 Odense S

Gårdejere
Kirsten og
Frede Verner Nielsen,
»Løkkelund«, Nolemarken 24,
5450 Otterup

Gårdejere
Kirstine og Ejvind Rosager,
»Kullerup Holmegaard«,
Juulskovvej 7, 5800 Nyborg

Gårdejere
Hanne og Bent Andersen,
»Ydinghøj«, Vormark,
Revsøvej 37,
5874 Hesselager

Gårdejere
Inge og Poul Hansen,
»Snaremosegaard«,
Longelse,
Snaremosgårdsvvej 6,
5900 Rudkøbing

Gårdejere
Gunhild og Frode Agergård,
»Højgaard«, Hover,
Hoverdalvej 10,
6971 Spjæld

Gårdejere
Anna og Søren Jensen,
»Søndergaard«,
Gl. Hasseris, Bygaden 42,
9000 Aalborg

Gårdejer
Mogens Skov Andersen,
»Lyngbygaard«, Lyngby,
Ålborgvej 46,
9520 Skørpinge

Gårdejere
Jens Peter Johansen
og frue, Hjelmstrup,
Jagtvej 17,
6040 Egtved

Gårdejere
Ib Vester og frue,
»Skovlyst«, Bavnborg,
Folding Kirkevej 17,
6650 Brørup

Gårdejere
Else og Børge Forsom,
»St. Bjerregaard«,
Lindbjergvej 47, 6870 Ølgod

Proprietær
Johan Ployart Wetche, »Tveden«,
Agersted, Gl. Tvedenvej 18,
9330 Dronninglund

Johannes Nielsen,
»Kørby Hvilehjem«,
Ny Kørvej 16, 9000 Aalborg

Yrsa og Jørgen E. Bredholt, Lindaa
Møllevej 6,
8541 Skødstrup

Festdagen

10. juli blev den store festdag - 75 årsdagen for genforeningen, den dag kongen red over den midlertidige grænse, som i 56 år havde dannet skel ved Frederikshøj.

Dagen blev fejret med kongeligt besøg på stedet, hvor kongen red for 75 år siden. Majestæterne besøgte også det nyåbnede Genforenings- og Grænsemuseum, der ligger lige over for Den gamle Grænseskro.

Museet er ikke stort i volumen, men det har mulighed for at få sin størrelse i det indre, så det bliver et naturligt sted at gøre holdt, når vejen fører forbi.

Ved den store reception i anledning af museets åbning, hvor 600 indbudte gæster var samlet på Den gamle Grænseskro, holdt journalist Frode Kristoffersen, medlem af Europaparlamentet, festtalen.

Frode Kristoffersen indledte med at fortælle om sin barndom i Sønderjylland og sagde, at den sproglige formåen ikke er et udtryk for sindelaget. Det skal vi huske, når vi i dag snakker med det danske mindretal syd for grænsen.

Frode Kristoffersen betonedede derefter Sønderjyllands

Ved monumentet, hvor kong Christian den Tiende blev modtaget af sønderjyderne, lå to buketter. Den ene var fra Johanne Helbak, født Braen. Den nu 86-årige dame i Århus, var den lille pige, som kongen tog op på den hvide hest. Ironisk nok, var denne pige, der kom til at symbolisere genforeningen, datter af den tyske præst.

betydning for det øvrige Danmark ved at fremhæve, at 5 af de 16 europaparlamentarikere er fra Sønderjylland.

I sit causerende strejftog gennem historien sagde Frode Kristoffersen, at var dronning Dagmar ikke død i Ribe, så Valdemar Sejr havde giftet sig med Bengerd, og var Valdemar Sejrs søn Valdemar ikke død ved et vådeskud på Røsnæs, så havde man ikke fået Erik, Abel og Christoffer og dermed opdelingen i hertugdømmerne.

Et andet forhold, som fik stor betydning var Ribeaftalen af 1460, da Christian den Første lovede at Slesvig-Holsten aldrig skulle blive delt. Dette blev grundlaget for helstatspolitikken, med Danmark fra Nord Kap til Hamburg (Altona).

Slaget ved Isted i 1850 var Danmarks sidste sejr i krig (bortset fra Slaget ved Helgoland). Det er værd at huske blandt alle de nederlag, som vi er så gode til at fejre!

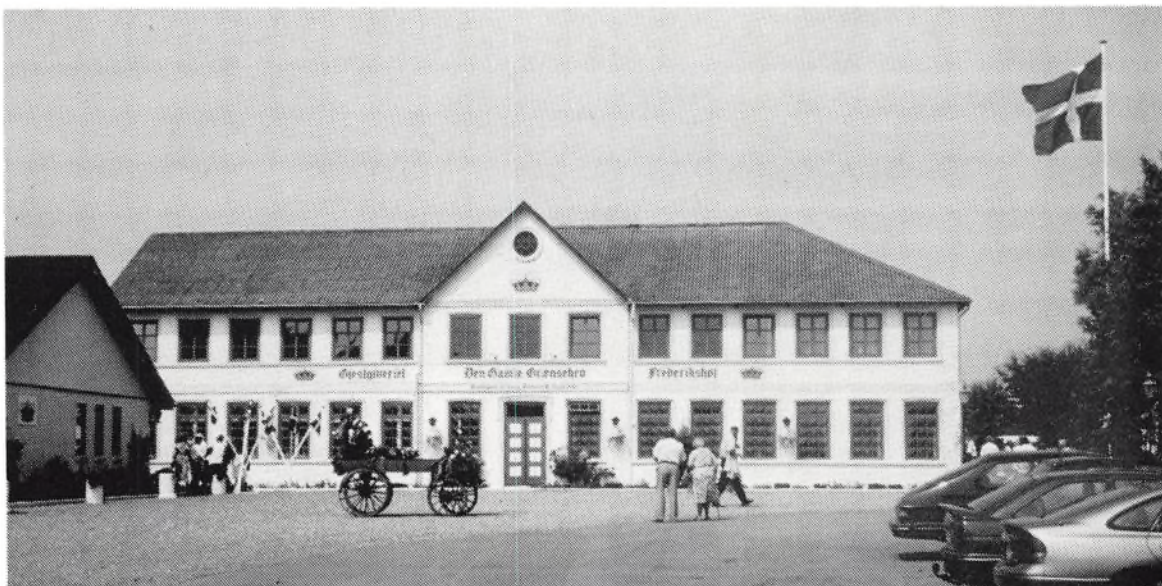
Om det sønderjyske kaffebord sagde Frode Kristoffersen, at det opstod, da forsamlingshusene ikke kunne få spiritusbevilling.

Efter Frode Kristoffersens muntre og indholdsrige indlæg, undrede man sig over at han er politiker, for man blev slet ikke træt af at høre på ham!

OGN.

Genforenings- og grænsemuseet.

Den gamle Grænseskro, hvor Dansk Slægtsgårdsforening afholder årsmødefesten 1. juni 1996.

Demokratiets rødder

Lektor Steen Steensen, Ranum, der fra dagspressen er kendt som en slagkraftig debattør har udsendt en imponerende bog med titlen »Demokratiets rødder«.

Det digre værk er på 561 sider, men man skal ikke lade sig afskrække af bogens omfang eller forfatterens saglige fortælleform.

Det er en bog, som man bliver klog af at læse - og glad for at have læst.

Bogen rummer så mange kendsgerninger om den historiske udvikling, at den burde være obligatorisk læsning for enhver, der stadig har sympati for 68-oprøret.

Bogen rummer for det første nogle historiske betragtninger og frihedsrettigheder i Europa og Japan efter 1945.

Den trækker nogle lange linier i historien, og endelig stiller den en række betydningsfulde spørgsmål, som f.eks.:

- er politik og politikere gjort til den lille mands naturlige fjende?
- hvor meget politik kan et demokratisk samfund tåle, før det ikke længere er demokratisk?

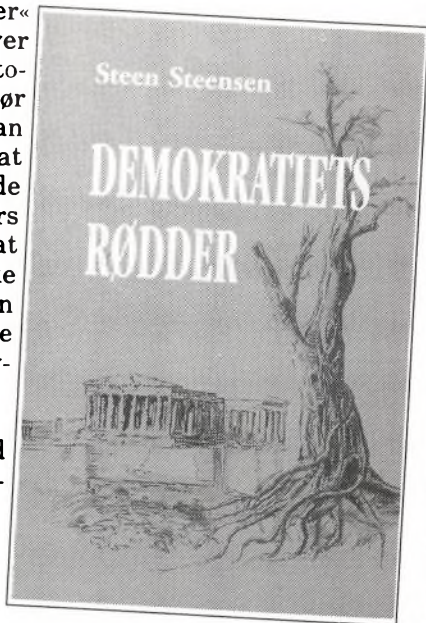
Forfatteren er af den opfattelse, at politik i nutidens mængder trods demokratiets idé. Den toptrimmede, professionelle politiske organisator på fuld tid og livstid undergraver det enkelte menneskes ret til at være i fred. De folkevalgte er blevet et demokratisk problem.

»Demokratiets rødder« er den bog, som enhver med interesse for historien og samfundet bør have liggende, så man har noget fornuftigt at læse i den kommende vinter, om man ellers skulle være så heldig at sne inde, for det er ikke en bog man bare kan ligge og læse eller rende til og fra. Den skal nydes afsnit for afsnit.

Bogen er udgivet på forlaget Abildgaard og Brødsgaard, Vesterled 11, 9681 Ranum, tlf. 98 67 65 26.

Prisen er kr. 240,0 (incl. moms).

OGN.

Fra medlemmernes kokebøger ...

Ellen Winther Hansen, Trillebakkegård ved Nibe har bragt disse to fiskeretter med ind på Slægtsgården.

Ålesuppe:

Der bruges en god grundsuppe, kogt på kraftben og kvast, eller en fiske-bullion, gulerødder i tern, friske porreringe, melboller, små og mellemstore ål.

Ålene skæres i 3-4 cm store stykker og ligges i let saltvand i ca. 1/2 time.

Gulerødder og porreringe koges i suppen, ålene skylles og kommes i suppen, koger svagt til de er møre, melboller tilsættes.

Der skal helst være rigeligt med ål i suppen.

Fisker Flemmings Maskintorsk

Renset udbenet torsk eller torskefileter ligges i letsaltet vand ca. 1/2 timer, for at samle kødet.

I en tykbundet gryde ligges et lag løgringe, dernæst et lag torsk, der drysses med salt og karry, små smørklatter ligges over, så igen et lag løgringe, torsk og krydderier. Gentages lagvis til man har en passende portion

Retten dampes ved svag varme til fisken er mør.

Serveres med kogte kartofler eller rugbrød, øl og snaps skader ikke retten.

Jens og Anna Jensens Fond

udlåner penge til unge landmænds etablering af selvstændigt landbrug, både ved familiehandel og ved køb på det frie marked.

Ansøgninger kan fremsendes løbende og bliver behandlet på halvårlige møder.

Fonden yder også legater til unge landmænd under uddannelse. Legat er enten på 5.000 kr. eller 10.000 kr. Legaterne skal primært anvendes til studierejser i udlandet.

Ansøgning kan fremsendes hvert år inden udgangen af april måned, og vil blive behandlet i maj/juni måned.

Henvendelse til: Carl Martin Christensen, Kaaregaard, Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

Nyt fra kredsene

VESTSJÆLLANDSKREDSSEN

Kredsen havde et velbesøgt sommerarrangement den 14. juni. 60 medlemmer havde fundet til Risø ved Roskilde.

Risø blev oprettet som atomforsøgsstation.

Idag arbejder 1.000 ansatte med tre hovedområder: energi, miljø og materialer.

Vores guide, Henrik Sørensen, fortalte om Risø før og nu og om de forskninger der finder sted, bl.a. om de brændselsceller, man først fik kendskab til i medierne efter besøget. - Der blev en rundtur på hele arealet og besøget sluttede med en lækker frokostret i kantinen.

Derefter så man Vikingemuseet og dagens sidste besøg var på Ledreborg, hvor man blev guidet rundt i hovedbygningen, der rummer mange kunstskatte. Dagen afsluttede med middag på »Schweizerhuset« i Herthadalen.

I sommervarmen fik Orla Jensen og Kaj Nielsen, der begge er medlemmer af kredsbestyrelsen den idé, at det i pausen før den egentlige kornhøst, kunne blive plads til en sommerudflugt til gårde på og nær Sjællands Odde.

Udflugten afholdtes 1. august. Første besøg var på Drusbjerggård hos Ingrid og Niels Juul Kristoffersen. De sidder som 4. generation på gården, hvor slægten har været siden 1854.

Gården blev ved udskiftningen o. 1790 flyttet ud fra Overby.

Til gården hører 41 ha, det er meget let jord. Derfor har man etableret sig med specialproduktion, som omfatter 5 ha solbær, 5 ha æbler, 4,5 ha kirsebær, 13,5 ha kartofler og 12,5 ha korn.

Der er vandingsanlæg til alle marker, selv græsplænen var frodig grøn.

Efter at have været rundt i det smukke hjem, haven og omkring i markerne og gennem avlslængen tog vi afsked med familien og kørte til genboen på Hvidelykkegård, hvor Else Lunde Jensen og Jørgen E. Jensen bor.

Jørgen E. Jensen er 3. generation på gården, og han er igang med de indledende overvejelser for et generationsskifte, da sønnen Niels, der er agronom, har overtaget ansvaret for gårdens drift, og er interesseret i at overtage den.

Jørgen E. Jensen er kendt som formand for NVE, og det er en opgave, der beslaglægger megen tid.

Der hører 61 ha til gården, og det er godt en fordobling fra 1962, da Else Lunde og Jørgen E. Jensen overtog den.

Her dyrkes kartofler (17 ha), der er ribs, solbær og kirsebær samt korn.

Her var vi også velkomne overalt og gik en tur gennem plantagerne med frugtbuske og -træer.

Det var tiden for frokosten, og vi forlod Hvidelykkegård. Ad ukendte veje kom vi fra gårdens marker, gennem store sommerhusområder på Odde til vi stoppede ved Lumsås forsamlingshus, hvor vi spise den medbragte mad.

Her fortalte Jørgen E. Jensen om generationsskiftet og om problemerne med genvundne afskrivninger.

Derefter fortalte museumsinspektør Jan Steen Jakobsen om Stenstrup Museum, dets opstående, indehold og fremtid. Vi hørte også om Stenstrup forsamlingshus, et træhus fra 1879, der er landets ældste igangværende forsamlingshus. Dagen skulle slutte på

Jan Steen Jakobsens museum, men det var mest hensigtsmæssigt, at vi fik forklaringerne, mens vi kunne sidde ned.

Det tredje gårdbesøg var hos brødrene Anders og Ole Stampe Andersen, som i fællesskab har Havsbjerggård I/S i Stenstrup.

Bag intersentselskabet er slægtsgården Havsbjerggård, der beboes af Anders Stampe Andersen og hans kone og tre børn, Stengården, som beboes af Ole Stampe Andersen med kone og snart 3 børn, desuden af to gårde mere i landsbyen.

Havsbjerggård er slægtsgården i 7. generation, hvor slægten har været i 225 år.

Havsbjerggård er landskendt for sin meget fine besætning af RDM, som familien har arbejdet med i 3 generationer. Besætningen er på 75 årskøer.

Oprindeligt var der 27 ha agerjord og 12 ha i en lynglod til Havsbjerggård. Nu omfatter Havsbjerggård I/S 85 ha.

Den hele drift er lagt an på mælkeproduktion.

I stuehuset har man værnet om mange værdifulde arvestykker. Bl.a. langbordet med bænke m.v.

På Havsbjerggård sluttede vi, som på de to foregående gårde, i haven med en forfriskning, hvilket var en nydelse i det gode sommervejr, der var skabt til udflugten.

Dagen sluttede med besøg på Stenstrup Museum, hvor museumsinspektør Jan Steen Jakobsen tog imod.

Det er Vestsjællands Amts ældste kulturhistoriske museum, med bondestue, udstilling om krongodset i Odsherred, landsbyhåndværk o.m.m.

Stenstrup Museum er et mindre museum, man kan overkomme at se det hele, og der er mange perler og gode forklaringer.

OGN.

MIDTJYSK KREDS

Den 26. juli havde kredsen en velbesøgt sommerudflugt til den meget historiske herregård Aunsbjerg ved Kellerup.

Aunsbjerg.

Godsejer Holger N. Preetzmann fortalte om gårdens drift, bygninger og historie. Med lidt tilforpagtet jord omfatter driften 500 ha. Skoven udgør 150 ha, resten dyrkes med traditionel planteavl.

Aunsbjerg ligger i en frodig park med mange sjældne træer, men det hele er vokset ud ad heden.

Gården er kendt fra middelalderen, men nutidens bevidsthed om Aunsbjerg stammer fra Steen Steensen Blicher. Han benyttede Aunsbjerg i mange af sine fortællinger, da han kendte gården så godt fra sine ophold som barn hos slægtningen Steen de Steensen. Her mødte

han skytten på Aunsbjerg, og hørte mange historier og lærte miljøet at kende.

I 1853 købte Peter Christoffersen de Neergaard Aunsbjerg. Hans sønner Harald og Peter Johansen de Neergaard arvede Aunsbjerg, hvor sidstnævnte senere blev eneejer.

Han var apoteker i Odense.

Det Aunsbjerg vi ser, er skabt af apoteker og godsejer P. J. de Neergaard. I 1890 fik han anlagt parken med de mange specielle træer. I 1911 brændte avlsgården, og avlslængerne er opført efter denne brand.

I 1917-1918 lod han opføre en nordfløj til hovedbygningen.

I 1940 overgik Aunsbjerg til datteren og svigersønnen Bodil Vibeke og J. Prettzmann. Fru Prettzmann bor stadig i hovedbygningen.

I 1990 overtog hendes barnebarn Holger N. Prettzmann Aunsbjerg,

Den unge godsejer har ofret meget på vedligeholdelsen af gårdens bygninger og park.

Han fortalte, at man bruger 2/3 af tiden til at bruge penge til vedligeholdelse og 1/3 af tiden til at lave pengene!

Efter at have glædet sig over den velholdte og vel-drevne gård, kørte de 80 fremmødte til Demstrup, hvor man fik kaffe. Arkivar Overby fortalte om Kellerupegnen og så afholdtes generalforsamlingen.

Kredsformanden Jens Kr. Nielsen gjorde status over kredsens første 6 år, og fortalte om aktiviteterne.

På valg var Gunnar og Anders Knudsen Petersen, der begge blev genvalgte.

Jens Kr. Nielsen, Niels Klode og Christian Petersen, var ligeledes på valg, men de ønskede ikke at fortsætte. Istedet valgtes Jens Skytt, Aldrup - Knud Møller, Balling og Peter Sørensen, Tastum.

Gunnar Nielsen takkede de tre afgående kredsbestyrelsesmedlemmer. De har trukket et stort læs i arbejdet med at få Midtjysk kreds igang igen.

Dagen sluttede med besøg i Demstrup Dyrepark

ud på, kom vi til Ettebjerggård, hvor Sylvia og Jørgen Christensen bor.

Ettebjerggård.

Gården har været en slægtsgård, men blev i 1959 solgt til nuværende ejere.

Jørgen Christensen fortalte om gården, dens drift og sit alsidige arrangement.

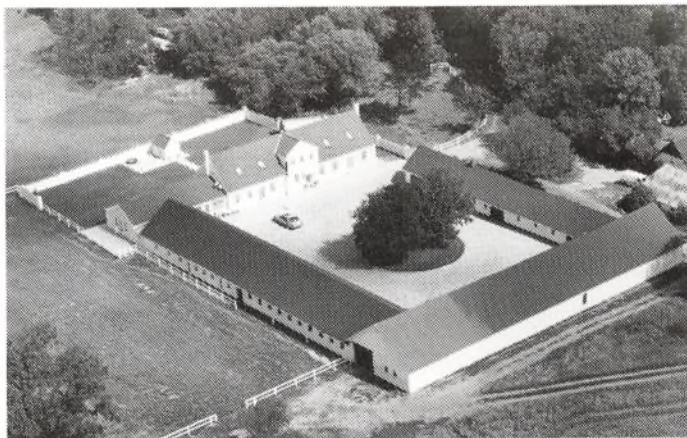
Det var meningen vi skulle have drukket den medbragte eftermiddagskaffe i haven på Ettebjerggård, men da en iloyal regnbyge netop trak forbi på det tidspunkt, blev vi gæstfrit bænket i stuerne.

OGN.

HIMMERLANDSKREDSSEN

Torsdag den 15. juni afholdt kredsens aftenudflugt til Limfjordsøen Egholm. De 80 deltagere mødtes ved færgelejet i Ålborg. Herfra blev vi sejlet til Egholm i tre hold.

På øen blev vi afhentet af traktor med åben ladvogn, som transporterede os til »Egholm Vestergård«. Her blev vi modtaget af ejerne - Grethe og Holger Thomsen, som viste os rundt på gården.

Egholm Vestergård.

Gården er ombygget til kursus- og feriecenter.

Det ydre er bevaret, som en dejlig firelænget gård, mens det indre er moderne og dejligt. Dog har man bibeholdt de gamle hvælvinger som loft i den udlænge, hvor der er festsal og værelser.

Efter rundvisningen gik vi til et veldækket bord. Under spisningen fortalte Holger Thomsen om Egholm og de gamle traditioner, der er og var på øen.

Holger Thomsen fortalte også om driften af gården og om det svineavlscenter, han har oparbejdet siden han kom til øen.

Det blev en god aften, og deltagerne drog fra Egholm - en stor oplevelse rigere.

A.C. Winther Hansen.

SJÆLLAND SYD

Heldagsturen den 7. juni blev en succes med 70 deltagere. Først besøgte vi Kratsgården, hvor 7. generation Birgit og Lorentz Larsen tog imod. Vi så gården og fruens kunsthåndværk.

Næste mål var herregården Gjorslev, der med sin imponerende hovedbygning fra slutningen af 1300-tallet er Danmarks ældste beboede bygning. Her fortalte godsejer P.H. Tesdorph og viste rundt i den middelalderlige del af Gjorslev, hvilket er en meget stor oplevelse.

Dagens næste oplevelse var Naturskolen nær Stevns Klint, hvor naturvejleder Per Nørgaard fortalte om klinten, kridtbruddet og fossilerne. Naturskolen er noget forholdsvis nyt, og det kan i lighed med de to foregående besøgsmaal anbefales enhver.

Dagen slutte med middag på restaurant »Højruplund«.

Halvdagsturen den 21. juni bød på to interessante besøg. 90 medlemmer samledes på herregården Gunderslevholm, som familien de Neergaard har besiddet siden 1803. Godsejer Rolf de Neergaard fortalte historien og sønnen godsejer Claus de Neergaard om driften, der omfatter landbrug, skovbrug, udlejning og jagtvæsen.

Efter at have beundret det meget smukke hjem, som hovedbygningen er, gik vi ind i Gunderslev kirke, hvor sognepræst Sv. Jørgensen fortalte.

Efter en køretur ad veje, man ikke selv havde vovet sig

VEJLE AMTSKREDS

Aftenudflugten gik i år til Fredericia, hvor fhv. turistchef Bent Jacobsen, på en levende måde, fortalte om voldene og byens historie.

Derefter kørte vil til den nye Lyng Kirke i Erritsøe, hvor menighedsrådsformand Fl. Fænø redegjorde for byggeriet og indvielsen i 1994.

Kirkens organist spillede for os. Det gav os en stor oplevelse i det smukke kirkerum.

De 72 deltagere sluttede på Skovrestaurant »Hannerup«.

Holger B. Juul.

LOLLAND-FALSTER KREDS

Den 8. juni 1995 holdt bestyrelsen for Lolland-Falster kredsen konstituerende møde. Formanden Jens Peter Skov Jensen blev genvalgt. Kasserer og sekretær Knud Markersen blev ligeledes genvalgt. Valgene gælder for to år.

Formanden meddelte, at Slægtsgårdsforeningens årsmøde i 1997 skal afholdes på Falster. Bestyrelsen havde en foreløbig drøftelse af mulighederne for overnatninger og festlokaler. Der vil senere blive forelagt hovedbestyrelsen et forslag.

Sommerudflugt for medlemmerne i Lolland-Falster kredsen blev fastlagt til onsdag den 6. september 1995 og går til Møn. Program for turen vil senere blive tilsendt medlemmerne. Reserver allerede nu dagen til denne udflugt.

Knud Markersen.

FYNSKREDS

Kredsen har afholdt sin traditionelle sommerudflugt torsdag den 13. juli. De 100 medlemmer, der deltog, mødtes på Vejstrupgård, hvor godsejer N.J. Halberg bød

Vejstrupgård.

velkommen og fortalte om gårdens historie samt drift. Derefter gik vi i meget naturskønne omgivelser til vandmøllen, som ligger i tilknytning til parken og er indrettet som museum. Efter rundvisningen samlede vi i parken, hvor godsejer Halberg og frue var værter ved en forfriskning. Derefter så vi familiens smukke hjem og nød deres store gæstfrihed.

Fra Vejstrupgård kørte vi til Oure, hvor vi spiste middag på Majorgården. Om eftermiddagen gik turen gennem Østfyns smukke landskab til Holckenhavn, hvor godsforvalter og skovrider K. Velling levende og interessant fortalte om Slottets historie. På slottet var der rundvisning i Slotskirken, med dens imponerende træskærearbejder, samt riddersalen. En spændende og interessant dag sluttede i parken, hvor foreningen bød på en forfriskning.

Mogens Andersen.

Brev fra Norge

Den 21. juni skrev konsulent Lars Christensen, Oslo et godt brev til mig, hvori han beretter om forskelligt i Norge og stiller spørsmål ved et dansk forhold.

Da opplysningerne og synspunktet er nyttige, bringes Lars Christensens brev her i uddrag:

»Jeg har i siste helg vært i Nordjylland og fikk det inntrykk at alle, etter TV informasjon, var overbeviste om at vi i Norge var oversvømmet eller skyllet bort.

Det har naturligvis vært store problemer, men det har vært lokalt, og så ble det ikke nær så galt som det var forutsett.

Min hytte ligger ved Glomma, og gjennom Glomma kommer alt det vann som var omtalt i mediene. Min hytte ligger ti-tolv meter oppe i så den hadde ingen problemer. Båthuset ligger naturligvis noe lågere, helt nede ved vannet som rimelig er.

Jeg måtte inn i båthuset og fylle båten med vann, senke den på beste vikingestil, ellers ville den ha gått i taket og blitt ødelagt. Vannet steg ca tre meter. Men dette er lite og ikke uvanlig. I 1967 steg samme vann ca 5,5 m, altså over to meter mere. For to hundrede år siden steg vannet elleve - 11 meter - da var det lite folk i distriktet, men det druknet mange både folk og dyr da.

Ellers har jeg fra første april skiftet arbeidsplass. Jeg er nå ansatt ved Institutt for husdyrfag ved Norge Landbrukshøgskole. Statens Fagteneste som var min tidligere arbeidsplass ble nedlagt/slått sammen med Høgskole, NLH.

Jeg synes det er bra for meg, det er mye å sette seg inn i. Ved NLH er det ca 1000 ansatte, ved min avdeling ca 140 personer.

I tiden 8 til 11 denne måned hadde vi en større landbruksutstilling her i nærheten av Oslo. Det regnet noe så ubeskrivelig det meste av tiden, men det kom likevel ca 35.000 tilskuere.

Her fra Instituttet hadde vi lånt en liten gris av en av mine bekjente. Disse minigrise er populære og blir brukt som kjæledyr til erstatning for hunder.

Jeg ville ikke ha en gris gående i stuen, men det er blitt moderne, også i Norge, etter å ha vært det i noen tid i Amerika.

Men grisen som hadde en god liten sofa inne i en hundegård, var virkelig populær blant publikum. Det er naturligvis også noe nytt når grisen ligger i godstolen og tar seg en lur.

Ellers håper jeg at bladet dit en eller annen gang vil skrive om de gamle slektsgårde. Det er nevnt noe i siste nr. ser jeg og det er jo den store forskjellen som Odelsloven er grunnlaget for. Det var kanskje en ide at du tok dette emnet opp, så dere kunne få en debatt om bedre vilkår for overdragelse av familiebedrifter. De store sam-menkjøpte bruk i Danmark er ikke enkle å overta for neste generasjon, og da kan det spørres til hvilken nytte har brukene blitt større, når de ved overdragelse må oppdeles eller på fremmede hender igjen«.

Hilsen Lars.

Overtro og 13-tallet

Skønt det er over 1000 år siden kristendommen kom til Danmark, findes der stadig rundt om i befolkningen rester af hedningetidens overtro. Meget er vel forsvundet i dette århundrede, men lidt er der stadig tilbage, og her skal kun nævnes nogle få eksempler.

Når man skal have gæster, må et færdigdækket bord ikke stå natten over, og derfor slår man et hjørne af dugen op. Adskillige tør ikke påbegynde et nyt arbejde på en mandag. Da jeg ved en bestemt lejlighed forærede en hvid alperose til en fødselsdag, mærkede jeg hurtigt, at noget var mindre heldig. Lidt senere henvendte damen, som havde modtaget blomsten sig til mig og spurgte, om jeg var ked af, at hun byttede den til en rød alpeviol, idet en hvid spæde lig.

For nogle er 13-tallet et lykketal, i hvert fald når de tipper, men andre frygter det.

Ved vort årsmøde i år i Æbeltoft havde jeg på hotellet værelse nr. 15, men af gammel vane gik jeg hen og så efter, om man også havde værelse nr. 13, men det var, som de fleste steder, udeladt.

Spørger man dem, der frygter 13-tallet, hvorfor man ikke ynder det, kan som regel ingen besvare det, mens nogle få mener det skyldes den hellige nadver, hvor man jo var 13 til bords.

Hadde dette være tilfældet, ville jo biblen have advaret imod det. Alligevel er mange og her særlig kvinder nervøse for at være 13 ved et bord, og nogle sætter endda en dukke som nr. 14.

Det bedste bud på angsten for 13 tallet giver præsten Niels Hansen Helvad (Nicolaus Helduaderus), der var præst i Hellevad fra 1592 til et stykke op i 1600-tallet. Ud over sin præstegerning beskæftigede han sig også med det okkulte samt astrologi, og gennem 44 år udgav han årligt sine kalendere med forudsigelser om både vejr og vind samt meget andet. Sine forudsigelser kaldte han for prognosticon og udgav dem både på tysk og dansk i tusindvis af eksemplarer. Hans religiøse overbevisning stred mod den daværende calvinistiske trosretning under den hertugelige kirkefader Johann von Wouwern.

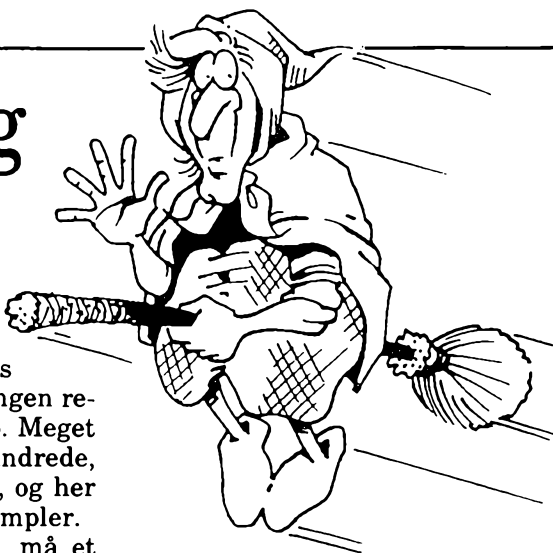
I 1608 måtte han flygte ud af hertugdømmet, men i 1616 blev han af kong Chr. 4 udnævnt til kongelig kalendiorograf

Her nævnes et par eksempler -

Prognosticon 1622:

»Planeten Mars vil lade sig fornemme i Vægtens stræde, hvoraf gives til kende, at denne vinter ikke bliver så stærk, stiv, kold, hård og streng, som den fremfarne har været, men efter lejligheden giver sine regn, plisk og plask, udi hvilken den kolde syge bliver gængs og gemen blandt almuen. Katharr og gammel hoste vil plage mange ideligen. Skomagere, bundtmagere og pelsere bekommer nok at bestille, thi støvler, sko og varme klæder gøres behov i disse tider«.

I 1628 skildrer han midsommerfestene på grundlag af den romerske forfatter Macrobius (ca. 400): »På Skt. Hans dag har hedningerne i gamle dage holdt en fest og

højtid. Da kom folkene mangfoldigen sammen med glæde og lyst for at højtideligholde samme fest og højtid med sælsomme ceremonier, optrædende gadeild, vije-torden skræpper og bynke for dermed at fordrive Asmodeus fra deres hytter og boliger. Desligeste oprejste og satte de kostelige, skønne og grønne majgrene for deres døre og samledes i skoven med stor vellyst og glæde for at gøre majgrevegilder sammen. Deres unge svende, jomfruer, piger og kvinder bar dejlige kranser af vellugtende urter på deres hoveder og skuldre, unge karle tilforordnede deres

præster een hver for sig et smukt kvindekøn, jomfru, pige eller mø, og det kaldte de deres gadelarm. Derpå gjorde de gilder og gæstebud med hverandre udi det grønne nogle dage på rad med hæderligt traktement, piber, basuner, trompeter og giger etc. i den allerbedste måde. Thi der var på de tider en anden verden end nu, hvor folket går og ser surt og sørgeligt ud, som om de straks ville krybe i jorden og ikke ved af, om de nogen sinde har levet i verden«.

Om 13-tallet skriver Niels Helvad, at oprindelig udgjorde en heksekult 13 personer. Skt. Valborg nat dansede hekserne rundt om et bål, og da det var en ringdans, hvor man havde hinanden i hænderne, skulle der helst være 13 for at kunne slutte ringen uden at komme for nær til varmen.

Under de store hekseforfølgelser var det derfor farligt at sidde 13 ved bordet, for kom der nogle og så det, kunne de risikere at blive anklaget for at tilhøre en heksekult, og med datidens forhør under tortur, kunne man jo få helt uskyldige mennesker til at tilstå hvad som helst. Angsten fra den gang har så gået videre i mange generationer og særlig blandt kvinder, så i dag anser endnu mange 13-tallet for uheldigt, medens andre, der ikke nærer samme angst, undgår det af hensyn til gæster. Hoteller gør det af samme grund.

Torp Friis Møller.

Baroniet Guldborglands fæstegårde (1988) og Våbensted og Engeltofte sogne (1991)

Forlaget Guldborgland har været så venlig at forære Dansk Slægtsgårdsarkiv ovennævnte to bøger sammen med »Grevskabet Hardenberg-Reventslovs fæstegårde«. Sidstnævnte blev omtalt i »Slægtsgården« nr. 314.

Baroniet Guldborglands fæstegårde omfatter beskrivelser vedr. fæstere og ejere af 156 gårde fra ca. 1688 og 1988 og bogen om Våbensted og Engeltofte sogne omtaler fæstere og ejere af 54 gårde fra ca. 1700 til 1991 samt historiske beretninger fra området.

Den første bog er udarbejdet af Norman V. Steenstrup sammen med forlagets redaktør, Poul Jensen, og den sidste står Steenstrup alene for som forfatter. Takket være de mange bevarede fæstebreve og fæsteprotokoller fra godsarkiver har det været muligt at rekonstruere rækkefølgen af fæstere på de enkelte gårde siden anden halvdel af 1700-tallet.

Det har været et stort og omfattende arbejde at frembringe de omtalte bøger, og der kan ikke herske nogen tvivl om, at de fremover vil blive af stor betydning for slægtsforskere, der interesserer sig for aner fra de danske sydhavsøer.

E. Overby.

Returadresse: Inger M. Hansen, Bjerggårdsvænget 9, 2840 Holte

Fruentimmerhaderen

Steen Steensen Blichers novelle »Fruentimmerhaderen« har, som så mange andre af hans fortællinger, en historisk kerne.

I novellen har herremanden haft en stor forelskelse, men ved misundelse, had og kvindelyst blev han bragt i den tro, at den udkårne havde valgt en anden.

Efter denne ublide oplevelse, isolerede han sig på sin gård, og ingen kvinde fik siden adgang, hverken som gæst eller tyende.

Den virkelige fruentimmerhader, altså den historiske person, der inspirerede Blicher, var Jean Arnold Fischer.

Han ejede Allinggård, Gravballegård og Vindum Overgård, som alle ligger i Blicheregnet nord for Silkeborg.

Jean Arnold Fischer blev født i 1749 og døbt Johan Arenbold Fischer. Hans familie havde ejet Allinggård siden 1661 og Gravballegård fra begyndelsen af 1700-tallet. Vindum Overgård købte han selv.

I 1804 solgte han sine tre godser, og blev således slægtens sidste mand på familiegodset Allinggård.

Han døde i 1805 og blev gravsat i Det Fischerske Kapel i Linå Kirke.

Johan Arenbold Fischer havde rejst meget i både England og Frankrig. I bedste Holbergstil æn-

drede han sit navn til det mere internationale Jean Arnold Fischer.

Han skulle have været en dygtig landmand, der fik meget ud af sine godser, men han skulle også være

meget påholdende. Det vides dog, at han bekostede kirketårnene til Svostrup, Sejlund, Lemming og Hinge kirker. Det fortælles om ham, at når han kom ridende eller kørende til en landsby, og drengene sprang til for at lukke leddet op, gav han den første en daler og den sidste et smæk med pisen.

På Grønbæk kirkegård står en mindesten for Jean Arnold Fischer.

Den blev rejst i 1949 - i 200-året for hans fødsel.

Stenen står på et gravsted hvor andre medlemmer af slægten Fischer er begravet.

Mindestenen er prydet med betegnelsen »Fruentimmerhaderen«.

Jean Arnold Fischer var kvindelyster i ganske særlig grad.

I en lang årrække skal han ikke have tålt kvinder i sin tjeneste. Knap nok ville han se dem som gæster indenfor sine mure.

Vi ved ikke meget om Jean Arnold Fischer, men Blicher hørte historien om ham under et besøg hos sine slægtninge i Grønbæk Præstegård. OGN.

Mindestenen over Jean Arnold Fischer på Grønbæk kirkegård.